

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 15. dubna 2021 ve věci č. 5560/19 – *K. I. proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v případě vyhoštění stěžovatele čečenského původu do Ruska, aniž by bylo před tím provedeno úplné a *ex nunc* posouzení nebezpečí, kterému by byl v cílové zemi vystaven, by došlo k porušení článku 3 Úmluvy v jeho procesní části, a to i s ohledem ke skutečnosti, že i po odebrání uprchlického statusu z důvodu odsouzení za teroristické činy požíval ochrany uprchlíka před *refoulement*.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl ruským státním příslušníkem čečenského původu, kterému byl přiznán status uprchlíka francouzským Úřadem pro ochranu uprchlíků a osob bez státní příslušnosti ("OFPRO"). Tento status mu byl následně odebrán rozhodnutím OFPRO, které potvrdil Národní azylový soud ("CNDA"), a to z důvodu, že stěžovatel byl pro své zapojení do bojů v Sýrii a podporu tamních džihádistických skupin odsouzen za trestný čin související s terorismem a představoval vážnou hrozbu pro francouzskou společnost dle ustanovení vnitrostátního práva, které transponovalo čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95/EU. Následně bylo vydáno rozhodnutí o jeho vyhoštění do Ruska, proti jehož vykonání stěžovatel brojil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel před Soudem namítal, že v případě jeho vyhoštění do Ruska by došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

a) Shrnutí relevantních zásad vyplývajících z judikatury Soudu

Soud v úvodu připomněl, že dle článku 19 a čl. 32 odst. 1 Úmluvy nemá pravomoc aplikovat pravidla Evropské unie ("EU") ani přezkoumávat jejich údajné porušení, ledaže a pouze tehdy, pokud by takové porušení zároveň představovalo zásah do práv a svobod zaručených Úmluvou. Soud se dosud nevyjádřil k rozdílu, který činí právo EU a vnitrostátní právo mezi statutem uprchlíka a samotnou skutečností být uprchlíkem. Ani Úmluva, ani její protokoly nezaručují právo na azyl jako takové. Příslušná ochrana se omezuje na práva zakotvená v Úmluvě, zejména na právo podle článku 3 Úmluvy, které zahrnuje zákaz vyhoštění, tzv. *non-refoulement*, ve smyslu Ženevské úmluvy z roku 1951 o právním postavení uprchlíků (*N. D. a N. T. proti Španělsku*, č. 8675/15 a 8697/15, rozsudek velkého senátu ze dne 13. února 2020, § 183).

Ochrana poskytovaná článkem 3 Úmluvy má absolutní povahu. Aby bylo možné konstatovat porušení Úmluvy v případě plánovaného nuceného vyhoštění, je třeba – a zároveň postačuje – prokázat existenci závažných důvodů domnívat se, že dotyčné osobě hrozí v cílové zemi skutečné nebezpečí špatného zacházení zakázaného článkem 3 Úmluvy, a to i tehdy, je-li tato osoba považována za hrozbu pro národní bezpečnost smluvního státu (*Saadi proti Itálii*, č. 37201/06, rozsudek velkého senátu ze dne 28. února 2008, § 142). Absolutní povaha zásady *non-refoulement* zároveň vyžaduje úplné a *ex nunc* posouzení hrozby skutečného nebezpečí špatného zacházení před vyhoštěním (*F. G. proti Švédsku*, č. 43611/11, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 115).

b) Použití těchto zásad na skutkové okolnosti projednávané věci

Co se týče obecné situace v Čečensku, Soud již dříve konstatoval, že ačkoli byly v Čečensku hlášeny závažné případy porušování lidských práv, situace nebyla taková, aby jakékoli navrácení do Ruska samo o sobě představovalo porušení článku 3 Úmluvy (*M. I. proti Bosně a Hercegovině*, č. 47679/17, rozsudek ze dne 29. ledna 2019, § 45–46). Z mezinárodních zpráv však vyplývalo, že zvláštní rizika hrozila osobám

napojeným na členy čečenského ozbrojeného odboje a těm, kteří byli podezřelí nebo odsouzeni za trestné činy související s terorismem. Posouzení existence skutečné hrozby špatného zacházení musí být proto založeno na individuálních okolnostech daného případu.

V projednávané věci byl Soud poprvé požádán, aby posoudil situaci ruského stěžovatele čečenského původu, který tvrdil, že mu hrozí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy z důvodu jeho odsouzení za terorismus ve státě, proti kterému směřuje stížnost. Příklad se navíc týkal osoby, které byl přiznán status uprchlíka, jenž jí byl následně odebrán.

Stěžovatel tvrdil, že mu hrozí nebezpečí kvůli tomu, že byl v Rusku v minulosti zadržen a mučen kvůli příbuzenskému vztahu s osobami bojujícími po boku čečenského odboje, jeho odmítnutí spolupracovat s úřady a skutečnosti, že je stále hledán pro tyto činy – což byly důvody, na jejichž základě mu OFPRA původně přiznal status uprchlíka. Ačkoli nebylo úkolem Soudu rozhodovat o důsledcích odebrání tohoto statusu podle Ženevské úmluvy, práva EU nebo francouzského práva, musel vzít v úvahu, že v době přiznání statusu francouzské orgány považovaly důkazy o riziku pronásledování stěžovatele v zemi původu za dostatečné (*M. G. proti Bulharsku*, č. 59297/12, rozsudek ze dne 25. března 2014, § 88). Od té doby již však uplynula určitá doba. V Čečensku již dle stěžovatele žili jen jeho dva blízcí příbuzní. Mužští členové jeho rodiny buď zemřeli, nebo jim byla v Evropě přiznána mezinárodní ochrana. Stěžovatel navíc v březnu 2013 zorganizoval svůj odchod z Francie do Sýrie, což bylo jen krátce poté, co byl v červnu 2012 vyslechnut OFPRA a v lednu 2013 mu byl přiznán status uprchlíka. Do Sýrie odcestoval začátkem srpna 2013 přes Německo, Polsko (kde si vyzvedl ruský „zahraniční pas“), Ukrajinu a Turecko. Nevysvětlil, jak se mu podařilo tento pas získat, vzhledem k tomu, že jeho vydání osobě, která měla v minulosti upoutat pozornost ruských úřadů, se jevílo jako velmi nepravděpodobné. V létě 2013 pas získali i jeho příbuzní žijící v Čečensku. Stěžovatel nicméně netvrdil, že by byli ruskými úřady obtěžováni. Rovněž nepředložil žádné konkrétní důkazy o tom, že by o něj úřady nadále projevovaly zájem.

Stěžovatel dále tvrdil, že mu hrozí nebezpečí kvůli tomu, že ruské a čečenské úřady vědí o jeho odsouzení ve Francii a že je stále hledanou osobou kvůli svému napojení na džihádistickou skupinu v Sýrii. Vláda uvedla, že několik dalších osob odsouzených ve Francii za účast na teroristických aktivitách bylo navraceno do Ruska, aniž by před vnitrostátními orgány nebo Soudem tvrdily, že jim hrozí nebezpečí ve smyslu článku 3 Úmluvy. Soud z těchto skutečností, které navíc postrádaly větší podrobnosti umožňující posoudit jejich význam, nemohl vyvodit, že stěžovateli osobně žádné takové nebezpečí nehrozí. Podotkl nicméně, že jeden z jeho spoluobžalovaných, který se ze Sýrie vrátil do Čečenska, v této souvislosti žádné problémy neměl.

Ačkoli Soud nemohl zcela vyloučit, že ruské úřady věděly o stěžovatelově odsouzení ve Francii, neexistoval žádný důkaz, že by o něj projevovaly zvláštní zájem nebo že by byl v Rusku hledanou osobou kvůli svým vazbám na džihádistickou síť v Sýrii. Povaha jeho odsouzení ve Francii a národní i mezinárodní kontext, včetně dlouhodobého boje proti terorismu, nevylučovaly možnost, že by mohl být po návratu do Ruska podroben sledování, aniž by takové opatření samo o sobě představovalo zacházení zakázané článkem 3 Úmluvy. Úkolem Soudu tedy bylo pouze ověřit, zda stěžovateli v Rusku hrozí špatné zacházení nebo mučení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

V květnu 2019 zamítl správní soud stěžovatelovu žalobu proti rozhodnutí, kterým bylo určeno Rusko jako cílová země, a to po analýze rizik, o nichž stěžovatel tvrdil, že mu hrozí, z hlediska článku 3 Úmluvy; otázkou je však, zda dané posouzení bylo dostatečné.

K tomu Soud uvedl, že stěžovatelova situace není srovnatelná se situací žadatelů o azyl, kteří právě uprchli ze své země a jsou zranitelní kvůli tomu, čím si během migrace prošli. Nebylo proto možné jej považovat za „zranitelnou“ osobu, a s ohledem na rozložení důkazního břemene v těchto případech nebylo nutné mu v případě pochybností dát za pravdu.

Soud dodal, že bez ohledu na rozložení důkazního břemene je třeba provést úplné a *ex nunc* posouzení námitek stěžovatele, přičemž je nutné zohlednit skutečnosti, které nastaly po konečném rozhodnutí vnitrostátních orgánů. K tomu v první řadě podotkl, že Soudní dvůr Evropské unie ("SDEU") vydal dne

14. května 2019 rozsudek ve věcech C-391/16, C-77/17 a C-78/17, tedy dva dny před konečným rozhodnutím správního soudu, v němž se zabýval riziky, o nichž stěžovatel tvrdil, že mu hrozí v Rusku. SDEU konstatoval, že odebrání statusu uprchlíka z důvodu ohrožení bezpečnosti nebo společnosti hostitelského členského státu podle čl. 14 odst. 4 písm. b) směrnice 2011/95/EU nemá vliv na samotnou skutečnost, že je osoba uprchlíkem, ani na uplatnění zásady *non-refoulement*. Z této judikatury, stejně jako z judikatury Státní rady, která ji aplikovala v rozsudku z června 2020, vyplývá, že stěžovatel zůstal uprchlíkem, i když mu byl formálně odebrán uprchlický status, neboť CNDA nepřijal návrh OFPRA na uplatnění vylučovací klauzule podle článku 1F Ženevské úmluvy. Francouzské orgány při vydání a následném přezkumu rozhodnutí o jeho vyhoštění do Ruska nevzaly v úvahu, že stěžovatel zůstal uprchlíkem (srov. *Shiksaitov proti Slovensku*, č. 56751/16 a 33762/17, rozsudek ze dne 10. prosince 2020, § 70–71). Nebezpečí, které by mu mohlo hrozit, tedy neposuzovaly s ohledem na tuto skutečnost ani na to, že byl při svém příjezdu do Francie v roce 2011 identifikován jako osoba patřící do skupiny v Čečensku pronásledovaných osob.

Soud nemohl vyloučit, že po důkladném a úplném posouzení osobní situace stěžovatele a ověření, zda je stále uprchlíkem, by francouzské orgány mohly dospět ke stejnému závěru jako správní soud, tedy že mu v případě vyhoštění do Ruska nehrozí žádné nebezpečí podle článku 3 Úmluvy. Soud však poznamenal, že CNDA již v minulosti nedoporučil vyhoštění některých osob do jejich země původu s odůvodněním, že ačkoli ztratily status uprchlíka, zůstaly uprchlíky – a to i v případě ruského státního příslušníka čečenského původu s podobným profilem jako stěžovatel. Ve dvou relevantních stanoviscích CNDA konstatoval, že napadená rozhodnutí o určení cílové země nerespektovala povinnost Francie chránit uprchlíky před vyhoštěním (*refoulement*), jak to vyplývá z Listiny základních práv EU i z článku 3 Úmluvy.

Soud uzavřel, že by došlo k porušení článku 3 Úmluvy v jeho procesním aspektu, pokud by byl stěžovatel vyhoštěn do Ruska bez toho, aniž by francouzské orgány provedly úplné a *ex nunc* posouzení nebezpečí, kterému by mohl čelit po návratu.